

KIERUNKI POLITYKI PAŃSTWA WOBEC SPORTU W POLSCE W LATACH 1989–2014¹

W celu rozpoznania polityki państwa wobec sportu warto podjąć próbę określenia znaczenia terminu „polityka”. Istnieje wiele definicji polityki, nie mniej od czasów Arystotelesa jest ona najczęściej określana jako sposób (sztuka) rządzenia państwem, którego celem jest dobro wspólne. Polityka to dziedzina praktyki, a zarazem nauka o sprawowaniu władzy. Według Kennetha Minogue „polityka to względnie wyodrębniona i autonomiczna sfera życia społecznego, kontaktów i konfliktów różnych podmiotów”². Polityka obejmuje wszystkie sfery życia społecznego i gospodarczego, na które władza może oddziaływać. Politykami szczegółowymi określa się oddziaływania władzy na poszczególne dziedziny życia społecznego i gospodarczego, np. polityka gospodarcza, polityka społeczna, polityka transportowa, polityka przemysłowa, polityka rynku pracy itp.

Uwarunkowania polityczne obejmują system władzy istniejący w określonym społeczeństwie, kraju, regionie czy dziedzinie życia społeczno-gospodarczego. Związki pomiędzy polityką a sportem istniały zawsze. Sport wpływał na politykę, a polityka na sport. „Sport oddziałuje na politykę, stanowiąc dla niej swoiste wyzwanie, ale i pewien możliwy do zastosowania wzorzec postępowania, a także dostarcza prostych formuł mogących znaleźć zastosowanie przy jej opisie. Z drugiej strony polityka współczesnego, nowoczesnego państwa w sposób istotny wpływa również na funkcjonowanie sportu i jego ewolucję”³.

Celem niniejszej pracy było:

¹ Niniejsza praca powstała w ramach realizacji badań statutowych (Ds.-193) *Zarządzanie klubami sportowymi w Polsce*, finansowanych przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

² K. Minogue (1997), *Polityka. Bardzo krótkie wprowadzenie*, Warszawa, s. 18.

³ T. Gąsowski, S. Bielański [red.] [2009], *Sport i polityka w dwudziestowiecznych państwach totalitarnych i autorytarnych*, Kraków, s. 8.

1. Rozpoznanie głównych obszarów występowania wzajemnych związków pomiędzy polityką a sportem.
2. Przybliżenie najważniejszych wytycznych Unii Europejskiej wobec sportu.
3. Scharakteryzowanie głównych kierunków polityki państwa polskiego wobec sportu w latach 1989–2014.

Praca została napisana na podstawie przeglądu literatury naukowej z zakresu omawianej problematyki, analizy treści białej księgi sportu Unii Europejskiej oraz analizy zmian najważniejszych przepisów prawnych regulujących funkcjonowanie sportu w Polsce w ostatnim ćwierćwieczu.

Główne obszary występowania wzajemnych związków pomiędzy polityką a sportem

Związki pomiędzy polityką a sportem można rozpatrywać w następujących płaszczyznach:

- 1) sport bywa instrumentem łagodzenia napięć społecznych i konfliktów politycznych,
- 2) sport bywa płaszczyzną ujawniania się napięć i konfliktów politycznych,
- 3) sport bywa narzędziem propagandy politycznej,
- 4) sport jest płaszczyzną pokojowej rywalizacji politycznej.

Już w starożytnej Grecji, skąd wywodzi się idea olimpizmu, dominowało przekonanie, że sport łagodził spory i konflikty polityczne. W cesarstwie rzymskim darmowe igrzyska i organizowane przy ich okazji uczyty oraz rozdawanie chleba, zboża i pieniędzy były wykorzystywane przez cesarzy dla zyskania poparcia ludu i łagodzenia niepokoju społecznych. Władza trafnie oceniała, że syty i zajęty rozrywką plebejusz nie będzie okazywał niezadowolenia i nie będzie zainteresowany wzniesieniem konfliktów czy sięganiem po władzę. Wprawdzie współczesny olimpizm głosi zasadę apolityczności, ale zasada ta wydaje się utopią, biorąc pod uwagę znaczenie polityczne sportu we współczesnym świecie.

Współczesny sport jest płaszczyzną integracji społecznej, przełamania barier w ramach pokojowej rywalizacji pomiędzy państwami, regionami, miastami i grupami społecznymi. Sport bywa instrumentem łagodzenia międzynarodowych konfliktów politycznych i sposobem wznawiania zerwanych kontaktów⁴ Przykładem takiej funkcji sportu może być tzw. dyplomacja pingpongowa. Terminem

⁴ Por.: M. Józefczyk, A. Polus (2009), *Teorie stosunków międzynarodowych wobec sportu*. W: A. Polus [red.], *Sport w stosunkach międzynarodowych*, Toruń, ss. 19–20; M. Józefczyk (2009), *Upolitycznienie nowożytnych igrzysk olimpijskich*. W: A. Polus [red.], *Sport w stosunkach międzynarodowych*, Toruń, ss. 52–71.

tym określono współdziałanie sportowców w pokonywaniu barier politycznych i nawiązywaniu stosunków dyplomatycznych pomiędzy zwaśnionymi państwami. Termin „dyplomacja pingpongowa” pochodzi od wydarzenia, które miało miejsce w 1971 roku, kiedy to po mistrzostwach świata w tenisie stołowym, zorganizowanych w Japonii, władze chińskie zaprosiły do siebie drużynę amerykańską na turniej tenisa stołowego. Zaproszeni Amerykanie – sportowcy, szkoleniowcy i dziennikarze – byli pierwszymi od 1949 roku przedstawicielami USA oficjalnie goszczącymi w Chinach. Z czasem dzięki temu wydarzeniu relacje chińsko-amerykańskie uległy rozszerzeniu na płaszczyznę gospodarczą i polityczną. Podobną rolę polityczną odegrała „dyplomacja baseballowa”, czyli stopniowe łagodzenie konfliktów pomiędzy USA i Panamą oraz Meksykiem przez nawiązywanie kontaktów na płaszczyźnie sportowej, a potem politycznej, czy „dyplomacja krykietowa”, która odebrała istotną rolę w załagodzeniu sporów pomiędzy Indiami a Pakistanem.

Z drugiej strony na płaszczyźnie sportowej ujawniają się i rozgrywają światowe konflikty polityczne. W 1969 roku, pod naciskiem ZSRR i innych krajów socjalistycznych, z MKOl została wykluczona Republika Południowej Afryki, w związku z prowadzoną przez ten kraj rasistowską polityką apartheidu. Od roku 1948 w RPA dokonywano zmian prawa i organizacji państwa mających na celu segregację rasową, tj. różnicowanie praw białych i czarnych. Wprowadzono zakaz zawierania mieszanych związków małżeńskich, dla poszczególnych ras utworzono oddzielne strefy mieszkalne i handlowe, różnicowano programy kształcenia, prawa wyborcze czy prawo do pracy. Polityka ta spotkała się falą potępienia na całym świecie, RPA została obłożona licznymi dotkliwymi sankcjami ekonomicznymi, ale działania podejmowane na płaszczyźnie międzynarodowej w celu zniesienia apartheidu w RPA okazywały się nieskuteczne. Niewątpliwie silny wpływ na ostateczne zniesienie apartheidu w RPA miały działania podejmowane w sporcie. W 1985 roku Zgromadzenie Ogólne ONZ przyjęło „Międzynarodową Konwencję przeciwko apartheidowi w sporcie”, a jej sygnatariusze zobowiązali się nie utrzymywać żadnych kontaktów sportowych z państwami apartheidu. Na początku lat dziewięćdziesiątych XX wieku w RPA rozpoczęły się reformy, które doprowadziły do zniesienia apartheidu, a w 1992 roku reprezentacja mieszana sportowców RPA została dopuszczona do udziału w letnich igrzyskach olimpijskich w Barcelonie.

Apartheid południowoafrykański stał się pośrednio przyczyną bojkotu igrzysk olimpijskich w Montrealu w 1976 roku przez prawie wszystkie kraje afrykańskie. W igrzyskach tych co prawda nie wzięła udziału reprezentacja RPA, wykluczona z MKOl, ale bezpośrednią przyczyną bojkotu igrzysk przez kraje afrykańskie był start w igrzyskach reprezentacji Nowej Zelandii, której rugbiści przed igrzyska-

mi odbyli tournée po RPA pomimo izolacji tego kraju na arenie międzynarodowej. Z innej politycznej przyczyny Chińska Republika Ludowa nie uczestniczyła przez szereg lat w igrzyskach olimpijskich na skutek uznania przez MKOl Tajwanu jako niezależnego państwa.

Letnie igrzyska olimpijskie w Moskwie w 1980 roku przebiegały w okresie nasilenia się zimnej wojny. Na skutek interwencji ZSRR w Afganistanie 63 reprezentacje, w tym USA, Kanady, RFN, Japonii, Izraela, Norwegii, Turcji, pod naciskiem swych rządów zbojkotowały igrzyska, nie biorąc w nich udziału. Udziału odmówiła także CHRL, która od pewnego czasu nie brała udziału w międzynarodowych zawodach. W tej sytuacji Związek Radziecki jako gospodarz igrzysk zdecydował się ponieść wszystkie koszty związane z przygotowaniem infrastruktury i obiektów sportowych (około 9 mld USD), nie wyrażając zgody na współfinansowanie zawodów przez sponsorów.

W odpowiedzi na bojkot igrzysk moskiewskich kraje socjalistyczne zbojkotowały kolejne igrzyska z 1984 roku w Los Angeles. Jako pierwszy decyzję o bojkocie igrzysk podjął ZSRR, a za nim Bułgaria, NRD, Czechosłowacja, Wietnam, Mongolia, Laos i Afganistan. Pozostałe kraje socjalistyczne, w tym Polska (za wyjątkiem CHRL, Rumunii, Jugosławii i Ludowej Republiki Konga), również wycofały się z igrzysk. Jako alternatywę dla igrzysk w Los Angeles kraje socjalistyczne zorganizowały cykl zawodów pod hasłem Przyjaźń-84. W ten sposób konflikt polityczny przeniósł się na płaszczyznę sportową i właściwie tam się rozegrał, gdyż największe jego skutki ponieśli sportowcy, którzy przez 8 lat nie mogli uczestniczyć w rywalizacji olimpijskiej.

Innym przykładem międzynarodowego konfliktu politycznego, który został przeniesiony na płaszczyznę rywalizacji sportowej, był atak terrorystyczny dokonany w wiosce olimpijskiej przez grupę Palestyńczyków z organizacji „Czarny Wrzesień” na sportowców Izraela. Terrorysty domagali się uwolnienia Palestyńczyków więzionych w Izraelu. W wyniku ataku i zorganizowanej próby odbicia zakładników zginęło 11 izraelskich sportowców oraz 1 policjant. Pomimo tego igrzyska nie zostały przerwane.

Silne związki sportu z polityką ujawniają się w sferze propagandy politycznej. Jako sposób oddziaływania na świadomość społeczeństwa, z reguły poprzez manipulację i perswazję opartą na agitacji, propaganda polityczna często wykorzystywała sport. W krajach socjalistycznych liczba medali zdobytych w rywalizacji międzynarodowej była traktowana jako dowód wyższości jednego ustroju nad drugim. W rywalizacji sportowej uciekano się do różnych, często nieuczciwych sposobów, aby ten cel osiągnąć. Zawodnikom w tajemnicy przed nimi podawano hormony i środki farmakologiczne w celu zwiększenia siły, masy mięśniowej i podniesienia wydolności organizmu. Sportowcy z krajów komunistycznych,

którzy oficjalnie mieli status amatorów, w rzeczywistości byli finansowani przez państwo, które zapewniało im mieszkania, pensje, wyjazdy zagraniczne, leczenie i emerytury.

Wielkie imprezy sportowe miały na celu umacnianie przyjaźni pomiędzy krajami bloku komunistycznego (zob.: Wyścig Pokoju), a wcześniej w krajach faszystowskich służyły manifestowaniu siły i integracji wokół osoby wodza. Dzisiaj polityczna propaganda wykorzystuje sport w celu wzbudzania sympatii do polityków, którzy chętnie fotografują się ze zwycięzcami zawodów, gratulują im przed kamerami, wręczają nagrody, zasiadają na sportowych widowniach, a nawet dają się fotografować w sportowych strojach czy na boiskach. Łączenie polityki ze sportem służy kreowaniu obrazu polityka jako zatroskanego o losy obywateli i walczącego z przeciwnościami o lepsze jutro. Znani sportowcy są chętnie przyjmowani w szeregi partii politycznych, występują w mediach jako twarze partii, a nawet są wysuwani jako kandydaci partii w wyborach do władz państwowych i samorządowych.

Współczesny świat jest pełen sprzeczności, które prowadzą do powstawania licznych lokalnych konfliktów na tle religijnym, kulturowym, społecznym czy gospodarczym. Od blisko siedemdziesięciu lat nie było jednak konfliktu globalnego. W dobie względnego pokoju światowego nie sposób nie docenić istotnej roli sportu w podtrzymywaniu tego stanu rzeczy. Rywalizacja sportowa – zwłaszcza w sporcie profesjonalnym – stanowi bowiem bezpieczne ujście dla emocji, rozładowania konfliktów i napięć, a także istotną płaszczyznę utrzymywania kontaktów międzynarodowych pomiędzy państwami pomimo różnic zdań i rozmaitych sporów.

Najważniejsze wytyczne Unii Europejskiej wobec sportu

Najważniejsze wytyczne wynikające z polityki unijnej odnoszące się do dziedziny sportu znaleźć można w białej księdze sportu przyjętej przez Komisję Europejską w wersji ostatecznej w dniu 11 lipca 2007 roku⁵. Jej głównym celem jest „określenie strategicznych wytycznych dla roli sportu w Europie, zachęcenie do dyskusji nad konkretnymi problemami, zwiększenie zauważalności sportu w unijnym procesie politycznym oraz zwiększenie świadomości społeczeństwa odnośnie potrzeb i szczególnych cech sektora”⁶. Przedstawione w dokumencie dezyderaty odnoszą się do trzech wymiarów sportu: społecznego, gospodarczego oraz organizacyjnego.

⁵ Por.: *Biała Księga na temat sportu* (wersja w języku polskim), Bruksela, dnia 11.07.2007 r. COM (2007) 391 wersja ostateczna.

⁶ Tamże, s. 2.

Omawiając społeczną rolę sportu w Europie, autorzy dokumentu zwrócili m.in. uwagę na konieczność: poprawy zdrowia publicznego przez aktywność fizyczną, łączenie sił w walce z dopingiem, propagowanie wolontariatu i aktywnej postawy obywatelskiej, wykorzystanie potencjału zawartego w sporcie do celów integracji społecznej i zrównoważonego rozwoju (wyrównania szans rozwoju poprzez udział w sporcie poszczególnych obywateli i państw zacofanych), zapobiegania rasizmowi i przemocy w sporcie.

Komisja Europejska, doceniając gospodarcze znaczenie sportu, zwróciła uwagę m.in. na potrzebę finansowania sportu także ze środków publicznych.

Najwięcej problemów wymagających kompleksowego rozwiązania dostrzeżono na płaszczyźnie organizacyjnej sportu. Zaliczono do nich m.in.:

- 1) problem przejrzystości przepływu środków finansowych związanych z transferami sportowymi w sytuacji powstania europejskiego rynku zawodników sportowych,
- 2) problem przejrzystości działania agentów sportowych,
- 3) problem ochrony prawnej osób młodocianych,
- 4) problem „prania brudnych pieniędzy” w państwach członkowskich UE,
- 5) problem sprawiedliwego podziału zysków pomiędzy kluby ze sprzedaży praw medialnych (głównie ze sprzedaży praw do transmisji telewizyjnych).

Jednocześnie Komisja Europejska podkreśliła, że w krajach UE respektowane będą specyficzne zasady organizacji sportu w tym:

- 1) prowadzenia oddzielnych systemów współzawodnictwa sportowego dla kobiet i mężczyzn,
- 2) monopolu jednej federacji w danej dyscyplinie sportu,
- 3) autonomii i zróżnicowania organizacji sportowych,
- 4) działania zmierzające do zapewnienia niepewności wyników w rozgrywkach sportowych i zachowania równowagi konkurencyjnej pomiędzy klubami.

Komisja Europejska zastrzegła jednak, że specyfika sportu będzie uznawana, jednakże nie może być ona skonstruowana w sposób umożliwiający wyłączenie sportu z prawodawstwa UE. Zdaniem Komisji Europejskiej w sporcie szczególnie ważne jest respektowanie takich dyrektyw jak:

- 1) potrzeba dobrego zarządzania organizacjami sportowymi m.in. na drodze wdrażania systemów licencyjnych,
- 2) przestrzeganie zasad demokratycznych w ruchu sportowym,
- 3) zakaz wszelkiej dyskryminacji zawodników ze względu na przynależność państwową.

Główne kierunki polityki państwa wobec sportu w Polsce w latach 1989–2014

Sport jest niezwykle istotną dziedziną kultury i życia społecznego, w związku z czym władza polityczna zawsze przejawiała zainteresowanie sportem, a w niektórych systemach politycznych starała się nawet nim sterować. Jak pisze Bogusław Ryba, historycznie rzecz ujmując, na przestrzeni wieków ukształtowały się dwa krańcowo odmienne modele państwowego podejścia do kultury fizycznej i sportu: model liberalny i model totalitarny⁷

Model liberalny – funkcjonujący obecnie m.in. w USA i niektórych krajach Unii Europejskiej – zakłada autonomiczność sportu wobec państwa. Sport stanowi w nim formę aktywności społecznej wprawdzie popieraną przez państwo, ale niezależną od jego organów i niepoddawaną administracyjnej kontroli. W modelu liberalnym funkcjonowanie sportu opiera się na własnych regulacjach prawnych, niezależnych od administracji państwa związkach sportowych, własnej jurysdykcji oraz środkach finansowych pozyskiwanych głównie od przedsiębiorstw, widzów, członków organizacji sportowych, organizacji społecznych i władz samorządowych. Mecenat sportowy państwa jest ograniczony do wspierania sportu nieprofesjonalnego, masowego, promowania talentów sportowych i gratyfikowania nagrodami państwowymi zawodników uzyskujących najwyższe laury w rywalizacji międzynarodowej, których osiągnięcia przynoszą sławę danemu krajowi. Baza materialna sportu jest finansowana albo przez władze samorządowe, albo przez organizacje sportowe, w tym kluby.

W modelu totalitarnym – występującym w byłych krajach faszystowskich oraz państwach komunistycznych – organizacja sportu jest podporządkowana strukturom administracyjnym. Władze organizacji sportowych są powoływane za zgodą czynników politycznych. Państwo angażuje się w finansowanie i nadzоровanie sportu już nie w formie mecenatu, ale w formach skrajnie etatystycznych, jak utrzymywanie z państwowych funduszy zawodników, trenerów, aparatu administracyjnego sportu, finansowanie ze źródeł państwowych imprez sportowych i infrastruktury sportowej, dofinansowywanie ze źródeł państwowych biletów i transmisji z zawodów. Jak zauważa Andrzej Nowakowski, sport i kultura fizyczna w Polsce z czasów PRL były sferą zawłaszczoną przez totalitarne państwo, nadzorowaną przez aparat kontroli nad społeczeństwem⁸. Według doktryny komunistycznej sport był istotnym elementem wewnętrznej walki ideologicznej.

⁷ B. Ryba (2004), *Podstawy organizacji i zarządzania instytucjami sportowo-rekreacyjnymi*, Warszawa, ss. 38–39.

⁸ A. Nowakowski (2005), *Zarządzanie kulturą fizyczną w Polsce w latach 1944-2001. Studium historyczno-porównawcze*, Rzeszów, ss. 20–21.

Na imprezach sportowych, zgrupowaniach i obozach sportowych uprawiano agitację, organizowano masowe imprezy polityczno-sportowe mające na celu popularyzację sportu, a przy okazji działania propagandowe (spartakiady), obsadzanie stanowisk w organizacjach sportowych następowało w wyniku rekomendacji partyjnej, twarze wybitnych sportowców wykorzystywane były dla celów politycznych, a obiekty sportowe jako miejsce manifestacji politycznych, festynów propagandowych, defilad, zjazdów i innych imprez politycznych⁹

Skrajnie totalitarne podejście państwa wobec sportu miało miejsce w Polsce w latach 1950–1956, kiedy to polskie związki sportowe i kluby sportowe zostały pozbawione osobowości prawnej¹⁰. Zakres ingerencji państwa w obszar sportu w latach 1957–1989 był także bardzo duży. W ostatniej dekadzie tego okresu ingerencja państwa w sprawy sportu ulegała zmniejszeniu m.in. na skutek rozpadu w latach 1980–1981 tzw. pionu branżowych związków zawodowych odpowiedzialnego za rozwój zakładowych i międzyzakładowych klubów sportowych oraz w następstwie wejścia w życie w roku 1981 ustawy o przedsiębiorstwach samorządnych, samodzielnych i samofinansujących¹¹.

W latach 1989–2014 w Polsce wyróżnić można pięć charakterystycznych kierunków polityki państwa wobec sportu:

1. Kształtowanie autentyczności państwowo-stowarzyszeniowego modelu sportu (1989–1996).
2. Budowanie modelu sportu zawodowego przy wykorzystaniu szczegółowych i specyficznych instrumentów prawa powszechnego (1996–2005).
3. Zwiększanie możliwości zaangażowania kapitału publicznego w rozwój sportu zawodowego (po roku 2005).
4. Rozbudowywanie infrastruktury sportowej (2007–2012).
5. Rozwój rynku sportowego poprzez ograniczanie ingerencji państwa w niektóre obszary sportu (zwłaszcza po roku 2010).

Kształtowanie autentyczności państwowo-stowarzyszeniowego modelu sportu w Polsce po roku 1989 następowało poprzez wprowadzenie w życie demokratycznych mechanizmów wyboru władz państwowych oraz przywrócenie zasady niezależności sądów od wpływów władzy ustawodawczej, władzy wykonawczej oraz osób postronnych. Konsekwencją tego typu zmian było m.in. przyjęcie nowej ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 roku Prawo o stowarzyszeniach, w którym wprowadzono zapis, że organem rejestracyjnym stowarzyszeń (w tym także sto-

⁹ T. Gąsowski, S. Bielański [red.] (2009), dz. cyt., ss. 24–26.

¹⁰ Por.: A. Gutowski (1965), *Drogi rozwoju kultury fizycznej w Polsce w latach 1944-1956*, Warszawa.

¹¹ Por.: A. Smoleń (1984), *Wpływ rozpadu centralnego i pośrednich szczebli kierowania na działalność klubów sportowych w pionie sportowym związków zawodowych*. W: *Wybrane problemy organizacji kultury fizycznej w Polsce*, Warszawa.

warzyszeń sportowych) są sądy rejestrowe¹², a nie, jak dotychczas, wojewódzkie organy administracji państwowej (urzędy wojewódzkie). Uznanie w praktyce podstawowej wartości prawa powszechnego, jaką jest prawo do zrzeszania się, zaowocowało powstaniem wielu nowych stowarzyszeń w sporcie w tym m.in. stowarzyszeń wyznaniowych oraz uczniowskich klubów sportowych.

Wprowadzenie w życie ustawy z 18 stycznia 1996 roku o kulturze fizycznej (Dz.U. nr 25, poz. 113 wraz ze zm.) oznaczało zasadniczy zwrot w polityce państwa wobec sportu zawodowego. W rozdziale 5 tej ustawy zatytułowanym *Sport profesjonalny* dokonano legitymizacji klubów sportowych w formie sportowych spółek akcyjnych oraz lig zawodowych, zarządzanych przez spółki kapitałowe, odpowiedzialnych za przygotowanie systemu współzawodnictwa sportowego pomiędzy tymi spółkami.

Tworzenie i działalność sportowych spółek akcyjnych w Polsce w latach 1996–2005 była regulowana za pomocą szczegółowych i specyficznych instrumentów prawa powszechnego (ustawy o kulturze fizycznej oraz rozporządzeń Rady Ministrów). Szczególna forma prawna, jaką była „sportowa spółka akcyjna”, została ostatecznie zniesiona poprzez ustawę z dnia 29 lipca 2005 roku o sporcie kwalifikowanym (Dz.U. nr 155, poz. 1298). Od roku 2006 kluby sportowe o statusie spółek akcyjnych funkcjonują, podobnie jak spółki akcyjne w innych branżach i sektorach gospodarczych, wyłącznie na podstawie przepisów Kodeksu spółek handlowych (Dz.U. nr 94, poz. 1037).

Zwiększenie możliwości zaangażowania kapitału publicznego w rozwój sportu zawodowego nastąpiło poprzez zmianę art. 2 ustawy o sporcie kwalifikowanym z 2005 roku. W następstwie wprowadzonej zmiany jednostki samorządu terytorialnego mogły wspierać, w tym finansowo, rozwój sportu kwalifikowanego „na drodze uchwał określających warunki i tryb tego wsparcia”¹³ (art. 2, ust. 2 i 3). Wprowadzenie tego typu zapisów korzystnych dla klubów zawodowych stanowiło wyłom w dotychczasowej polityce państwa w odniesieniu do tego typu podmiotów. Do tej pory takiej prawnej możliwości nie było. Wiele polskich samorządów, chcąc wspierać rozwój sportu określanego w obowiązującym nazewnictwie mianem profesjonalnego, robiło to między innymi poprzez promocję, szukając różnych dróg wyjścia, tak by regionalne izby obrachunkowe nie podważały decyzji samorządów¹⁴.

¹² Por.: art.12 i następne ustawy z dnia 7.04.1989 roku Prawo o stowarzyszeniach (Dz.U. nr 20, poz. 104 wraz z późniejszymi zmianami).

¹³ Por.: ustawa z dnia 23.08.2007 roku o zmianie ustawy o sporcie kwalifikowanym oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2007 r., nr 171, poz. 1208).

¹⁴ Por.: Sprawozdanie Komisji Kultury Fizycznej i Sportu o rządowym projekcie ustawy o sporcie kwalifikowanym (druki nr 4131 i 4269) przedstawione przez posła sprawozdawcę Tadeusza Tomaszewskiego w dniu 6.07.2005 roku.

Polityka budowy nowoczesnych obiektów sportowych w Polsce realizowana była od początku transformacji ustrojowej w roku 1989, ale radykalne przyspieszenie działań w tym zakresie nastąpiło po przyznaniu Polsce i Ukrainie 18 kwietnia 2007 roku w Cardiff prawa organizacji EURO 2012. W następstwie tej decyzji Polska stała się wielkim placem budowy i rozbudowy nowoczesnych stadionów piłkarskich w Warszawie, Gdańsku, Wrocławiu, Poznaniu, Chorzowie i Krakowie. Organizacja EURO 2012 kosztowała Polskę około 94 mld zł¹⁵. Jednocześnie od roku 2007 realizowany był rządowy program budowlany „Moje boisko Orlik 2012”, uważany za największy tego typu projekt w Europie. Przez 5 lat jego realizacji powstało około 2600 kompleksów nowoczesnej infrastruktury sportowej.

Realizowanie przez państwo polityki przestawiania gospodarki nakazowo-rozdzielczej na „tory” gospodarki rynkowej wpłynęło na rozwój rynku sportowego. Rynek ten w Polsce wciąż jeszcze znajduje się we wczesnym stadium rozwoju. W relacyjnym modelu rynku sportowego wyróżnić można dostawców (organizacje sportowe, w tym kluby sportowe, producenci sportowych dóbr materialnych, podmioty usługowe np. agencje marketingu sportowego, menedżerowie i agenci zawodników itp.) oraz odbiorców (widzowie, sponsorzy, licencjobiorcy itp.). Relacje, jakie zachodzą między dostawcami i odbiorcami, mają charakter wymiany dóbr materialnych, usług lub informacji¹⁶.

Rynek sportu według Andrzeja Sznajdera jest rynkiem swoistym, którego „swoistość” przejawia m.in. w tym, że jest on:

- 1) regulowany, nie tylko przez przepisy ogólne, ale także przez przepisy szczególne dotyczące sportu,
- 2) podwójnie dualny, ponieważ organizacje sportowe, działając równocześnie na rynku sportu (nabywcami produktów są indywidualni konsumenci) i rynku reklamowo-sponsoringowym (nabywcy instytucjonalni), stosują dwa modele biznesu: B2C (Business to Consumer) i B2B (Business to Business)¹⁷

W ostatnim okresie, zwłaszcza po ograniczeniu ingerencji państwa w sferę sposobu nabywania kwalifikacji zawodowych wymaganych w poszczególnych dyscyplinach sportu (tzw. deregulacji zawodów), można mówić o rozszerzeniu rynku kształcenia, szkolenia i doskonalenia zawodowego w sporcie.

¹⁵ O tym, jak wielki był to wysiłek finansowy ze strony państwa, świadczyć może porównanie kosztów organizacji EURO 2012 z dochodami państwa przyjmowanymi corocznie w ustawach budżetowych. W ostatniej ustawie budżetowej na rok 2014 przyjęto dochody państwa w wysokości 277 mld zł.

¹⁶ Por.: Z. Waśkowski (2005), *Relacyjny model rynku sportowego i jego implikacje*, „Świat Marketingu”, luty.

¹⁷ Por.: A. Sznajder (2007), *Charakterystyka rynku sportu profesjonalnego*, „Gospodarka Narodowa”, nr 10.

Podsumowanie i wnioski

1. W polityce poszczególnych państw sport wykorzystywany bywa najczęściej w celach propagandowych oraz do łagodzenia napięć i konfliktów społecznych.
2. Sport posiada ugruntowaną pozycję w polityce Unii Europejskiej. W białej księdze sportu przyjętej przez Komisję Europejską w roku 2007 ukazana została znacząca społeczna, gospodarcza i organizacyjna rola sportu w Europie.
3. W sytuacji powstania europejskiego rynku zawodników sportowych do priorytetowych problemów w sporcie, posiadających znamiona problemów politycznych, wymagających rozwiązania na poziomie Unii Europejskiej zaliczyć można problem braku przejrzystości przepływu środków finansowych związanych z transferami sportowymi.
4. Do podstawowych kierunków polityki państwa polskiego wobec sportu w latach 1989–2014 zaliczyć można: kształtowanie autentyczności państwowo-stowarzyszeniowego modelu sportu, budowanie modelu sportu zawodowego, rozbudowywanie infrastruktury sportowej oraz rozwój rynku sportowego.